

Väg 66, Västerås-Surahammar

Nya utfarter och anslutningsvägar

Särskild utredning

Hacksätra 2:1, Kävsta 5:7, Rustberga 2:1 och Litsunda 2:9
Skerike och Lillhärad socken
Västmanland

Jan Äblström

Innehållsförteckning

Inledning	1
Målsättning och metod	1
Undersökningsresultat.....	2
Tolkning och utvärdering.....	4
Referenser	5
Tekniska och administrativa uppgifter.....	5
Figurer	6

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2008.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-86019-36-5

Västerås 2008

Inledning

Kulturmiljövård Mälardalen (KM) har genomfört en arkeologisk särskild utredning i anslutning till väg 66 mellan Västerås och Surahammar. Utredningen föranleddes av att Vägverket, Region Mälardalen ämnar låta bygga om vägen till en mötesfri 2+1 väg. Utredningen berörde de platser utmed vägen där ny mark kommer att tas i anspråk för nya av- och påfarter och där fornlämning förväntas (se figur 4).

KM utsågs av länsstyrelsen som utförare och utarbetade därefter en undersökningsplan som inkom till länsstyrelsen den 27 juni 2007. Länsstyrelsebeslut fattades 2007-08-16 (1st dnr 431-7386-07) och fältarbetet utfördes under två dagar i april 2008. Jan Ählström ansvarade för utredningen.

Sommaren 2007 hölls samråd mellan länsstyrelsen och KM angående utredningens omfattning. Samrådet resulterade i utpekandet av sex platser (Område 1, 2a-c och 3a-b) där det skulle krävas arkeologisk utredning. I samband med utarbetandet av undersökningsplanen kom Område 2b och 3b att utgå då Vägverkets planer inte redovisade något ianspråktagande av ny mark.

Det var tänkt att fältarbetet skulle utföras under sensommaren 2007 men på grund av markägarfrågor kom det att fördröjas till våren 2008.

Delar av samtliga områden kom att utgå på grund av att de är beskogade och att maskinen därför inte kunde komma fram.

Det påträffades inte någon fornlämning som kräver ytterligare antikvariska åtgärder inför vägbygget. På gränsen till och strax öster om Område 2a påträffades dock ett odlingsröse av ålderdomligt slag, två stensträngar varav den ena är ålderdomlig samt sentida odlingssten upplagda i röse, sträng och mur. Vid denna plats är en justering av vägorådet en lämplig åtgärd för att undvika lämningarna.

Målsättning och metod

Utredningen syftade till att klargöra om utbyggnaden av vägen berör fornlämningar som inte är kända. Vidare skulle områden där det kan finnas fornlämning som inte är synlig i markytan lokaliseras.

Utredningen omfattade en översiktlig kartstudie varvid den Häradseconomiska kartan från 1900-talets början studerades för att spåra eventuell bebyggelse samt en arkivstudie varvid uppgifter ur Fornminnesregistret sammanställdes (se figur 5 och 6 samt tabell 1-3).

Därefter grävdes det sökschakt inom Område 1, 2a och 2c, Område 3 inventerades översiktligt.

Inför utredningsgrävningen hade ytorna blivit markerade i fält av Vägverket. Område 2a har blivit något större. I övrigt stämmer de faktiska ytorna med de som presenterades i länsstyrelsens kravspecifikation. Schakt och påträffade lämningar

dokumenterades genom beskrivning och inmätning med GPS. Det togs digitala översiktsfotografier.

Undersökningsresultat

Område 1

Området omfattar två ytor på ömse sidor av vägen. Ungefär halva ytan sydväst om vägen utgick på grund av att maskinen inte kom fram. Området ligger omkring 30 m.ö.h. och det är halvt om halvt att betrakta som ett utmarksläge även om härads-ekonomen redovisar marken som uppodlad. Fornlämningsbilden runt lokalen är gles (se figur 6 och 7 samt tabell 1).

Figur 1. Vy över den NÖ delen av område 1. Foto fr NV J. Åhlström.

De ytor där det grävdes schakt var cirka 40x10 respektive 15x15 meter stora. Ytan på den nordöstra sidan av vägen var gräsbevuxen medan den bestod av plöjd, blöt, åker på den sydvästra sidan. Det grävdes 8 schakt som var 4 meter långa och 0,3 meter djupa. Underlaget utgjordes av lera. I några av schakten nordöst om vägen förekom det inslag av bränd lera och kol i matjorden. Det framkom inget av antikvariskt intresse.

Område 2a

Området omfattar två ytor som ligger på båda sidor om vägen. Här utgick en tredjedel av ytan på den nordöstra sidan av vägen och hälften av ytan sydväst om vägen på grund av att stående skog hindrade maskinen. Även här redovisar häradsekonomen en landskapsbild påminnande om dagens och det förekommer en del fornlämningar i lokalens närhet. Området ligger omkring 30–35 m.ö.h. (se figur 6 och 8 samt tabell 2).

Ytorna som omfattades av sökschaktning var 65x50 meter respektive 20x20 meter stora och bestod av gräsbevuxen, oplöjd, åker. Det grävdes 12 schakt som var 4 eller 6 meter långa och 0,3 meter djupa. Underlaget utgjordes av lera. Under matjorden förekom det ett 0,05 meter tjockt, mörkt, lager med inslag av sot. På den nordöstra

sidan förekom det stenlyft i lagret vilket tyder på att det rör det sig om en äldre odlingshorisont. Det framkom inget av antikvariskt intresse i schakten.

På den nordöstra sidan av vägen sammanfaller områdesgränsen med ett odlingsröse (objekt A). Röset är flackt, delvis övertorvat, 4 meter stort och runt. Det består av 0,3–0,5 meter stora stenar. Cirka 4–5 meter norr om röset ligger en stensträng (objekt B). Stensträngen är 17 meter lång (Ö-V), 0,5 meter bred och 0,2–0,5 meter hög. Den är en- och flerradig samt enskiktad. Det ingår ett stort block i stensträngen och dess östra del är nedsjunken. Till det stora blocket ansluter ytterligare en stensträng (objekt C). Stensträngen är 20 meter lång (N-S), 2 meter bred och 0,5 meter hög. Den är flerradig och flerskiktad. Stenarna är övermossade och 0,5–0,8 meter stora. I omgivningarna finns ytterligare ansamlad odlingssten i mur och sträng (utmed åkerkanterna och runt en befintlig sommarstuga) samt i röse. Eftersom det finns ett tydligt samband mellan merparten av lämningarna och övergången mellan skog och åker är de troligtvis sentida. På häradsekonomen är sambandet tydligt. Den något kortare av stensträngarna, objekt B, avviker dock härvidlag genom riktningen. Den strävar in mot skogen istället för att löpa utmed åkerkanten. Således kan denna stensträng avspegla ett äldre skede av uppodling än vad de övriga lämningarna gör.

*Figur 2. Den västra delen av stensträngen objekt B.
Foto fr Ö J. Åhlström.*

Område 2c

Området utgörs av ytor på ömse sidor av vägen. Ytan sydväst om vägen utgick på grund av att skogen hindrade maskinen. Den södra delen av ytan på den nordöstra sidan av vägen utgick på grund av att ingen orörd mark berörs. Häradsekonomen redovisar området som skogsmark och det förekommer inte någon fornlämning i ytans närhet. Området ligger omkring 30–35 m.ö.h. (se figur 6 och 9 samt tabell 2).

Figur 3. Vy över den NÖ delen av område 3c, där schakten grävdes.

Foto fr NÖ J. Åhlström.

Det grävdes två schakt inom ett 10x10 meter stort område i den oplöjda åkern. Schakten grävdes 6 meter långa och 0,3 meter djupa. Underlaget utgjordes av orörd lera. Det framkom inte något av antikvariskt intresse.

Område 3

Området utgörs av två ytor på ömse sidor av vägen. Norr om vägen är ytan bevuxen med sank skog och söder om vägen består den södra delen av åker och den norra av skog. Häradsekonomen redovisar samma markslag som idag. Området ligger omkring 35-40 m.ö.h. Strax norr om området finns en registrerad fornlämning av sentida slag, platsen för en fattigstuga (se figur 5 och 10 samt tabell 3).

Inventeringen påvisade inte något av antikvariskt intresse.

Tolkning och utvärdering

Det framkom fornlämning inom en av de totalt fyra lokaler som genom sökschaktning och inventering berördes av utredningen.

På gränsen för vägområdet vid lokal 2a påträffades stensträngar och odlingsrösen. Av de påträffade lämningarna är ett odlingsröse ålderdomligt (objekt A) liksom en av stensträngarna (objekt B). De båda objekten bedöms vara fornlämningar. Övrig ansamlad odlingssten bedöms inte vara fornlämning på grund av en trolig sentida datering.

KM anser att det inte behövs några ytterligare antikvariska åtgärder inom område 1, 2c och 3 inför den planerade ombyggnaden av vägen. Vid lokal 2a borde det vara möjligt att justera vägområdet så att de båda fornlämningarna undviks. Det är länsstyrelsen som fattar beslut om vidare åtgärder och ärendets fortsatta hantering.

Referenser

Uppgifter ur Fornminnesregistret

Den Häradsekonomska kartan, blad IV Ö 32 Västerås, IV Ö31 Sala

Tekniska och administrativa uppgifter

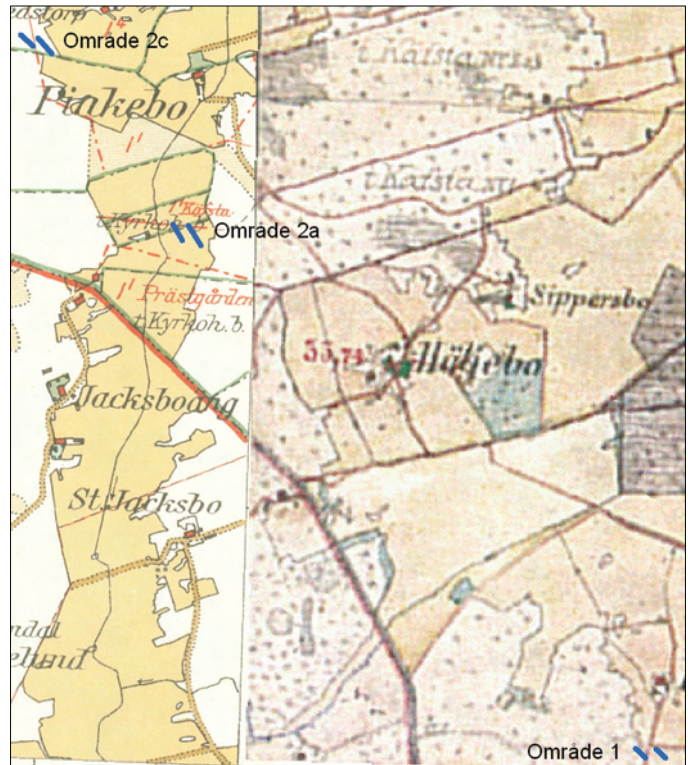
KM dnr:	07078
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-7386-07, 2007-08-16
Undersökningsperiod:	2008-04-14–15
Arkeologtimmar:	16 timmar
Maskintimmar:	14 timmar
Exploateringsyta:	5300 m ²
Personal:	Jan Åhlström
Belägenhet:	Hacksätra 2:1, Kävsta 5:7, Rustberga 2:1 och Litsunda 2:9
Ekonomisk karta:	11G 2h, 11G 2g
Koordinatsystem:	RT 90
Koordinater:	Omr 1 X6611828 Y1536432 Omr 2a X6613202 Y1535998 Omr 2c X6613715 Y1534817 Omr 3a X6615979 Y1531026
Höjdsystem:	Ingen höjdmätning är gjord
Inmätningssmetod:	GPS
Dokumentationshandlingar:	-
Fynd:	-

Figurer

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 4. Utredningsområdena markerade med ringar (område 3 i NV och område 1 i SÖ). Utdrag ur den digitala gröna kartan, blad 11G SO Västerås. Skala 1:50 000.

Figur 5 (ovan) och 6 (t h).
 Utredningsområdena
 markerade på utsnitt ur den
 häradsekonomiska kartan.
 Skala 1:20 000.

Figur 7. Område 1, schakt och de närmast liggande fornlämningarna.
 Utdrag ur digitala fastighetskartan. Skala 1:5 000.

Tabell 1. Fornlämningarna i närheten av område 1

Fornlämning, RAÄ nr	Typ
642	En rund stensättning, 7 meter stor
662	En rund stensättning, 9 meter stor
727	Stensträng

*Figur 8. Område 2a, schakt och de närmast liggande forn-
lämningarna samt de nypåträffade odlingslämningarna.
Utdrag ur den digitala fastighetskartan. Skala 1:5000.*

Tabell 2. Fornlämningarna i närheten av område 2

Fornlämning, RAÄ nr	Typ
607:1-2	Två runda stensättningar 5 och 7 meter stora
608:1-3	Tre runda stensättningar 4, 5 och 6 meter stora
661:1-2	Två runda stensättningar, 6 och 8 meter stora
684	Rund stensättning, 5,5 meter stor
696	Område med stensträngar

Figur 9. Område 2c, schakt och de närmast liggande fornlämningarna. Utdrag ur den digitala fastighetskartan. Skala 1:5000.

Figur 10. Område 2c med fornlämningarna markerade. Utdrag ur den digitala fastighetskartan. Skala 1:5000.

Tabell 3. Fornlämningarna i närheten av område 3

Fornlämning, RAÄ nr	Typ
81	Byggnad, Lillhärads fd fattigstuga
94	Husgrund